

PLASTIC IN DE SUPERMARKT

Een aanvullende rapportage op het
verpakkingen onderzoek in opdracht
van de stuurgroep van het plastic pact

december 2021

AANVULLING

NATUUR
& MILIEU

INLEIDING

Het Plastic Pact NL heeft de doelstellingen om gezamenlijk waar mogelijk en zinvol zo veel mogelijk herbruikbare, maar in ieder geval 100% recyclebare plastic verpakkingen op de markt te brengen, om daarmee 70% hoogwaardige recycling van verpakkingen mogelijk te maken. Natuur & Milieu heeft onderzoek gedaan naar de voortgang van deze ambitie. Dit deed zij door veertien filialen van zeven grote supermarktketens te bezoeken en 405 plastic verpakkingen van huismerken en een aantal A-merken te analyseren, de resultaten daarvan zijn vastgelegd in een [onderzoeksrapport](#). Samen met de partners in de stuurgroep van het Plastic Pact NL is besloten om een aanvullende rapportage te maken die deelnemers van het Plastic Pact NL helpt om het juiste handelingsperspectief uit het onderzoek te destilleren.

Conclusies van het onderzoeksrapport 'Plastic in de supermarkt'

De hoofdconclusie is dat van de onderzochte verpakkingen slechts 32% echt recyclebaar is en dat 65% van de verpakkingen op dit moment beperkt (52%) of niet (13%) recyclebaar is. Er zijn dus nog grote en snelle stappen nodig om de 100% doelstelling van het Plastic Pact in 2025 te halen. Het onderzoek toont ook aan dat er flinke verbetering mogelijk is. Veel van de oorzaken (27%) die de recycling beperken, kunnen eenvoudig worden opgelost in het ontwerp. Als dat zou gebeuren, dan worden de meeste verpakkingen uit dit onderzoek (59%) wel goed recyclebaar. Een tweede conclusie is dat herbruikbare alternatieven nauwelijks aangeboden worden in de Nederlandse supermarkten.

WERKWIJZE AANVULLENDE RAPPORTAGE

De kern van het Plastic Pact NL wordt gevormd door de gezamenlijkheid van de ambitie om op het gebied van kunststof verpakkingen forse en snelle stappen te zetten richting een circulaire economie. Alleen door goed samen te werken in de hele verpakkingketen kunnen de ambities gerealiseerd worden. Voor deze aanvullende rapportage is er daarom gekozen voor een aanpak die hieraan recht doet en tegelijkertijd concreet handelingsperspectief biedt voor de diverse typen organisaties die zijn verenigd in het pact. Natuur & Milieu doet op basis van het uitgevoerde onderzoek een aantal concrete aanbevelingen die partijen kunnen gebruiken bij het uitvoeren van de roadmap die momenteel ontwikkeld wordt door de stuurgroep.

AANBEVELINGEN

Het onderzoek naar de recyclebaarheid en herbruikbaarheid van plastic verpakkingen in de supermarkten legt een aantal belangrijke knelpunten bloot die voor de verschillende deelnemers van het Plastic Pact NL van belang zijn. De belangrijkste conclusie met betrekking tot het Plastic Pact NL is dat er nog grote en snelle stappen nodig zijn om de ambities in 2025 waar te maken. Natuur & Milieu doet richting de verschillende deelnemers en de stuurgroep van het Plastic Pact de volgende aanbevelingen:

1. Aanbevelingen voor Plastic Toepassende bedrijven
2. Aanbevelingen voor Plastic Producerende bedrijven
3. Aanbevelingen voor Sorteer- en Recycling bedrijven
4. Aanbevelingen voor Stuurgroep Plastic Pact NL

1. AANBEVELINGEN VOOR PLASTIC TOEPASSENDE BEDRIJVEN

1.1 DESIGN FOR RECYCLING: EENVOUDIGE EN SNEL UITVOERBARE MAATREGELEN

Uit het onderzoek blijkt dat veel van de oorzaken (27%) die de recyclebaarheid beperken door de merkeigenaar van de verpakking kunnen worden opgelost in het ontwerp. Het meest voorkomende voorbeeld daarvan is het etiket. Op basis van de KIDV-recyclechecks vonden we 105 problemen met etiketten. Tabel 1 bevat een overzicht van de verschillende gevonden oorzaken die de recycling beperken en die eenvoudig op te lossen zijn in het ontwerp.

Oorzaak	Soort	Aantal
Etiket	ontwerpprobleem	105
Type Plastic materiaal	ontwerpprobleem	21
Siliconen in verpakking	ontwerpprobleem	15
Papier-plastic combinatie	ontwerpprobleem	14
Vaste onderdelen in flexibele verpakking	ontwerpprobleem	9
Zwarte verpakking	ontwerpprobleem	8
Metalen onderdelen	ontwerpprobleem	7
	Totaal ontwerp:	179

1.1.1 Los de etiketproblemen op

De etiketproblemen die gevonden zijn hebben voor het overgrote deel (74%) te maken met het gebruik van papier in het etiket. Papieren etiketten beperkten de recycling. Alleen wanneer het hoofdmateriaal van de verpakking PET is, vormt een papieren etiket - mits deze heet afwasbaar is - geen belemmering. Er zijn voldoende alternatieven beschikbaar voor een papieren etiket. Ook later aangebrachte kortingsstickers dienen geen papier te bevatten. Naast het materiaal kan ook de grootte van het etiket belemmerend zijn, in 33% van de gevallen bleek dit zo te zijn. Een te groot etiket van een ander materiaal dan de hoofdcomponent van de verpakking zorgt voor een verkeerde sortering. Een etiket moet niet meer dan 50% van het oppervlak zijn bij verpakkingen kleiner dan 500 ml, en niet meer dan 70% bij verpakkingen groter dan 500 ml. Naast de grootte en het materiaal dient ook gelet te worden op de hoeveelheid en het type inkt en de gebruikte lijmen. Met betrekking tot de afwasbaarheid van lijmen liggen er nog uitdagingen voor etiketten op PP en PE, het Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics (NTCP) heeft hier onlangs een [testprotocol](#) voor ontwikkeld.

Het grootste gedeelte van de etiketproblemen is goed oplosbaar. Het is laaghangend fruit waarin snel veel winst gemaakt kan worden met betrekking tot de recyclebaarheid. Er zijn veel goede voorbeelden die laten zien dat het kan, mits er prioriteit aan wordt gegeven.

1.1.2 Kies alleen voor recyclebare type plastics

In het onderzoek zijn nog diverse verpakkingen van PVC en PS gevonden. Van PVC is al langer afgesproken dat dit niet meer gebruikt wordt in verpakkingen, toch vonden wij nog 4 verpakkingen van PVC. PS vonden we nog 16 keer, ook dit materiaal wordt in Nederland niet gesorteerd en gerecycled en kent prima alternatieven. PS wordt nog regelmatig toegepast in zuivelbakjes, kaas/vleesbeleg schaaltes en sommige koekjes-trays. Omdat er voldoende alternatieven aanwezig zijn is het gebruik van dit materiaal onnodig. Ook PLA is momenteel niet recyclebaar in Nederland en vonden we nog in vier verpakkingen. Een gedetailleerd rapport van de WUR [\[WUR 2018\]](#) verkent de verschillende vervangingsmogelijkheden voor verschillende materialen. Daarnaast wordt in dit rapport ook uitvoerig ingegaan op andere beleidsopties voor het verpakkende bedrijfsleven met betrekking tot de verbetering van de recyclebaarheid.

1.1.3 Geen siliconen meer in de verpakking

In 15 gevallen troffen we siliconen aan in de dop van een fles. Het betreft hier honingknijpflessen, sausflessen en flessen met bak en braad-vloeibaar. Deze siliconen worden toegepast voor het gemak van de consument om nadruppelen te voorkomen. Ze zijn niet noodzakelijk voor de houdbaarheid van het product en beperken de recyclebaarheid fors. Deze siliconen dienen niet meer gebruikt te worden. Er zijn alternatieve doseersystemen op de markt die wel recyclebaar zijn, zoals bijvoorbeeld van [Weener](#).

1.1.4 Stop met plastic-papiercombinaties

Verlijmde combinaties van plastic en papier hebben we 14 keer aangetroffen. Naast gelamineerd karton troffen we ook foliezakken aan met een verlijmde combinatie van plastic en papier. En zelfs een aantal trays en bekers met combinaties die bedoeld leken om te scheiden, maar in de praktijk niet scheidbaar bleken zonder veel resten papier op het plastic achter te laten. Combinaties van plastic en papier dienen niet langer gebruikt te worden, er zijn alternatieven voorhanden.

1.1.5 Los de overige problemen op

In mindere mate vonden we nog de volgende problemen: vaste onderdelen in flexibele verpakkingen, zwarte verpakkingen en metalen onderdelen in verpakkingen. De metalen onderdelen zaten in drukpompjes van handzeep, hiervoor zouden navulbare alternatieven kunnen worden gezocht. De vaste onderdelen in flexibele verpakking betroffen met name vaste doppen van tubes en knijpzakjes, deze hebben een functie, mogelijk kan er gezocht worden naar alternatieve type verpakkingen hiervoor. De zwarte verpakkingen worden vaak gebruikt om het product een luxe uitstraling te geven. Omdat zwart (door het gebruik van carbon black) niet herkend wordt in de huidige sortering, dient deze kleur vermeden te worden. Sowieso heeft transparant plastic de voorkeur, omwille van de bredere inzetbaarheid van het recycleaat na sortering en recycling.

1.2 DESIGN FOR RECYCLING: ONTWERPDILEMMA'S

In een aantal gevallen is er sprake van een ontwerpdilemma. Bij veel lang houdbare producten mag er geen zuurstof of vocht door de verpakking komen. Voor dit type producten worden meerdere lagen van verschillende type plastics gebruikt. Dit zorgt voor een langer houdbaar product, maar ook voor een minder goed recyclebare verpakking. We vonden in het onderzoek 144 beperkingen van de recyclebaarheid veroorzaakt door meerlaags materiaal en 20 beperkingen doordat er een opgedampte aluminium-laag in een flexibele verpakking is verwerkt. Deze laatste categorie is niet recyclebaar, tegelijk valt op dat sommige aanbieders kiezen voor meerlaagse verpakkingen zonder aluminium voor dezelfde categorie producten, bijvoorbeeld noten. Dit is tenminste een verbetering waardoor deze verpakkingen beperkt recyclebaar worden.

Voor meerlaagse verpakkingen zonder aluminium zijn op dit moment een beperkt aantal recyclebare alternatieven voorhanden. Voor voorgebakken brood kan wel een beweging richting verse en korter houdbare producten worden ingezet die in recyclebare PE zakken verpakt worden. In sommige supermarkten worden deze al aangeboden.

Bij PET-trays vinden we ook nog veel meerlaagsvarianten. De bal voor het hoogwaardig recyclen van PET-trays ligt primair bij sorteerder en recyclers (zie 3.2), maar die kunnen hun werk alleen goed doen als ook het ontwerp van dit type PET-trays verbeterd wordt.

1.3 LAAT DE RECYCLEBAARHEID NIET AFHANGEN VAN DE CONSUMENT

Verschillende onderdelen van verpakkingen moeten na gebruik apart worden weggegooid. Dit geldt bijvoorbeeld voor verpakkingen met een combinatie van papier en plastic, voor de full body sleeves die veel flessen hebben, en voor de verschillende folies van aluminium of plastic die de bakjes en bekers afsluiten. Deze afhankelijkheid van de consument voor de recyclebaarheid dient zoveel mogelijk voorkomen te worden. Alleen wanneer de consument de onderdelen dient te scheiden om het product te kunnen gebruiken, zoals bij de folies op de bakjes en bekers, is dit een functionele toepassing die er in de praktijk toe leidt dat de onderdelen gescheiden worden.

We zijn verschillende complexe verpakkingen tegengekomen die op zo'n manier ontworpen zijn dat de recyclebaarheid helemaal afhankelijk is van een actie van de consument om de onderdelen goed te scheiden. Dit betreft met name full body sleeves die in de meeste gevallen erg moeilijk te verwijderen waren. Soms staat er zelfs een claim als "100% recyclebaar, mits gescheiden ingeleverd" op vermeld. In de praktijk worden deze full body sleeves niet gescheiden ingeleverd en dienen ze niet te worden toegepast. Conform de KIDV recycle check zijn sleeves (shrink of stretch) op een PP of PE fles, die van hetzelfde materiaal zijn als de fles, of minder dan 50% van het oppervlakte bestrijken, een goed alternatief. Ook omdat er hiermee geen lijmrresten op de fles achterblijven.

1.4 INTRODUCEER MEER HERBRUIKBARE VERPAKKINGEN

Vervang eenmalige verpakkingen zo veel mogelijk door herbruikbare of hervulbare verpakkingen. Het slechts aanbieden van een herbruikbaar alternatief voor een wegwerpverpakking, zoals een netje bij het groente en fruit, is onvoldoende. Daar hoort tenminste een prikkel bij die het aantrekkelijker maakt ervoor te kiezen. Bijvoorbeeld door een wegwerpverpakking duurder te maken, of door korting te geven bij het gebruik van het herbruikbare alternatief.

Werk samen aan goede retourlogistiek en schoonmaak voor herbruikbare verpakkingen die aan voedselveiligheidseisen moeten voldoen. Dit kan vergelijkbaar zijn met het huidige systeem voor bierflesjes, die al sinds jaren gereinigd en opnieuw gevuld worden. Als ieder bedrijf hiervoor zelf het wiel uitvindt, wordt het nooit efficiënt. Op de langere termijn zullen ook maaltijdverpakkingen, bekertjes voor warme dranken, en verpakkingen voor online aankopen in toenemende mate herbruikbaar worden en terug moeten komen bij de leverancier. Samenwerken aan een collectieve oplossing met andere (retail)sectoren is daarom aan te bevelen.

2. AANBEVELINGEN VOOR PLASTIC PRODUCERENDE BEDRIJVEN

Plastic Producerende bedrijven zijn in de basis dienstverlenend aan het verpakkend bedrijfsleven en hebben vaak veel verpakkingskundige kennis, onder andere over recyclebaarheid. Wij hebben niet kunnen vaststellen of de toeleverende bedrijven onvoldoende het gesprek aangaan met het verpakkend bedrijfsleven over deze uitdagingen. Niettemin lijkt het ons een waardevolle aanbeveling dit gesprek wel meer te voeren.

3. AANBEVELINGEN VOOR SORTEE- EN RECYCLINGBEDRIJVEN

3.1 VERBETER DE SORTERING VAN FOLIES KLEINER DAN A4

Er is een grote groep flexibele verpakkingen die kleiner is dan A4. Door beperkingen in de sorteertechnologie bij verschillende sorteerdertjes kunnen deze nog niet goed worden verwerkt. Het is onwenselijk om dit met aanpassingen in het ontwerp op te lossen, dan gaan we immers meer plastic gebruiken voor dezelfde hoeveelheid product. Hier ligt de bal bij de sorteerder van het afval. De Polymer Recycling Plant van Attero in Wijster laat zien dat ook folies niet hoeven te eindigen in een laagwaardige toepassing als een parkbankje of een bermplaatje, maar dat ook folies gesorteerd en gerecycled kunnen worden tot verpakkingen, met die beperking dat het alleen voor non-food producten geschikt is.

3.2 RECYCLE THERMOGEVORMD PET

Veel vormvaste schaaltes zijn van PET gemaakt en zijn op dit moment nog niet goed te recyclen. Hoewel PET heel geschikt is om te gebruiken in een verpakking én om te recyclen, lukt dit nu alleen goed voor de PET-flessen. De recyclingstechniek voor zogenaamde thermogevormde PET-trays en -bekertjes [[Rebel Group, 2020](#)] wordt volop

verbeterd, maar is nog niet op voldoende schaal operationeel om nu al een bijdrage te leveren aan de doelstellingen van het Plastic Pact NL. Een kwart van de onderzochte verpakkingen bestaat hieruit, dus hier is veel winst te boeken.

Om deze voortgang in recyclebaarheid te helpen is het wel belangrijk dat trays en beker van monomateriaal PET gemaakt zijn. Voor dit probleem ligt de bal dus niet alleen bij de sorteerder en recyclers, maar ook bij plastic toepassende bedrijven (zie 1.2)

4. AANBEVELINGEN VOOR STUURGROEP PLASTIC PACT NL

4.1 VERBETER DE MONITORING VAN DE EERSTE HOOFDDOELSTELLING

Het voortgangsrapport van het Plastic Pact NL over 2019 rapporteert over de eerste hoofddoelstelling van het Plastic Pact dat 62% van de plastic verpakkingen recyclebaar is. Dit verschilt aanzienlijk van de resultaten van het onderzoek van Natuur & Milieu. Dit verschil wordt vooral veroorzaakt door het feit dat het Plastic Pact ook de beperkt recyclebare verpakkingen meetelt. Deze laatste (en grote) categorie levert echter een laagwaardig recyclaat op dat ongeschikt is om opnieuw te worden gebruikt in producten, en zeker niet in verpakkingen. Bovendien is er een overschot van deze zogenaamde mixstroom in Nederland, waardoor het regelmatig nog verbrand wordt [\[CPB, 2019\]](#). De voortgangsc commissie van het Plastic Pact signaleert dit ook en geeft aan dat het nodig is zicht te krijgen op het aandeel 'beperkt recyclebaar' [\[Voortgangsc commissie Plastic Pact NL, 2021\]](#).

Natuur & Milieu beveelt aan om de categorie 'beperkt recyclebaar' niet langer te gebruiken voor het bepalen van de voortgang op de doelstelling voor 100% recyclebaarheid van plastic verpakkingen. Het is belangrijk om bij de monitoring van het Plastic Pact de categorie 'beperkt recyclebaar' apart inzichtelijk te maken, naast 'goed recyclebaar'. Dit onderscheid is ook in lijn met de twee categorieën voor recycling in de afvalhiërarchie van het landelijk afvalbeheerplan (LAP) [\[Ministerie van Infrastructuur & Waterstaat, 2021\]](#).

4.2 MAAK AFSPRAKEN OM GOED RECYCLEBARE VERPAKKINGEN HERKENBAAR TE MAKEN

Komt tot afspraken om goed recyclebare verpakkingen, die hierop beoordeeld zijn door het Afvalfonds Verpakkingen en onder het gereduceerde tarief vallen, visueel herkenbaar te maken voor de consument. Dit creëert een mechanisme waarbij de consument meer mogelijkheden heeft om zijn keuze te baseren op duurzaamheids-overwegingen. Design for recycling ontvangt hiermee een belangrijke extra stimulans.

4.3 INTEGREER DE LESSEN UIT DIT RAPPORT IN DE ROADMAP

De stuurgroep werkt momenteel aan een roadmap om ondertekenaars te helpen met het realiseren van de doelstellingen uit het Plastic Pact NL. Natuur & Milieu beveelt aan om de lessen uit dit onderzoek te integreren in die roadmap.

4.4 STEM MET HET KIDV DE TOEKOMSTLIJNEN VOOR GOEDE RECYCLEBAARHEID AF

In het onderzoek is gebruik gemaakt van de huidige KIDV recyclecheck als referentiepunt. Dit is belangrijk omdat er een goed ijkpunt nodig is voor de beoordeling van de recyclebaarheid van een verpakking. Tegelijkertijd zijn er op verschillende onderdelen van die beoordeling actuele en toekomstige ontwikkelingen waardoor de KIDV recyclecheck aangepast zou kunnen worden. Het is van belang dat er afstemming is over welke aanpassingen van de KIDV recyclecheck er op welk moment verwacht worden en welke innovatie er gewenst is. Op die manier kan er een beter beeld ontstaan hoe de goed recyclebare verpakking van volgend jaar er uitziet, zowel in de Nederlandse als in de Europese context. Verduurzaming van verpakkingen is een dynamisch proces.

Colofon

Uitgave

Natuur & Milieu
December 2021
Utrecht

Tekst en inhoud

Natuur & Milieu

Vormgeving

DeUitwerkStudio

Contact

info@natuurenmilieu.nl
+31 (0)30 233 13 28

Jelmer Vierstra
Rik van der Ploeg